Republika e Kosovës - Republika Kosova - Republic of Kosova

AUTORITETI RREGULLATOR PËR SHËRBIMET E UJIT
REGULATORNI AUTORITET ZA USLUGE VODE
WATER SERVICES REGULATORY AUTHORITY

ARRU

Politikat Tarifore

për Shërbimet e Furnizimit me Ujë dhe Shërbimet e Ujërave të Ndotura

Autoriteti Rregullator për Shërbimet e Ujit

23 Maj 2017

Misioni

“Rregullimi i shërbimeve të ujit në mënyrë efektive dhe transparente në pajtim me praktikat e mira Evropiane të cilat sigurojnë që ofruesit e shërbimeve të ujit të japin shërbime kualitative, të qëndrueshme dhe me çmime të përballueshme në tërë Kosovën, duke pasur parasysh ruajtjen e mjedisit dhe mbrojtjen e shëndetit Publik”

Vizioni

“Shërbime cilësore, të sigurta dhe efiçente të shërbimeve të ujit, për të gjithë konsumatorët në Kosovë”

Përmbajtja

1. HYRJE 1
1.1 Dispozitat e përcaktimit të tarifave bazohen në Ligjin Nr. Nr. 05/L -042 për Rregullimin e Shërbimeve të Ujit i shpallur në Gazeten Zyrtare Nr. 4/2016 të 14. 01. 2016. 1
1.2 Objektivat 1
2. JURISDIKSIONI 1
2.1 Ofruesit e shërbimeve 1
3. OPCIONET KRYESORE TË POLITIKËS TARIFORE 2
3.1 Drejtësia shoqërore dhe strukturat e tarifave 2
3.1.1 Roli i ofruesve të shërbimeve lidhur me përgjegjësinë sociale 2
3.1.2 Furnizimi me ujë dhe shërbimet për ujërat e ndotura – tarifa të ndara 2
3.1.3 Struktura e tarifave 2
3.1.4 Tarifat unifrome 3
3.1.5 Grupet e konsumatorëve 3
3.1.6 Bllok-tarifat dhe tarifat bazike 4
3.1.7 Tarifa mujore fikse 4
3.1.8 Tarifa mujore fikse për konsumatorët që kanë qasje vetëm në shërbimin e ujërave të ndotura 4
3.2 Nivelet e shërbimit 4
3.3 Zgjerimi i zonës së shërbimeve 5
3.3.1 Taksat e kyçjes 5
3.3.2 Taksat për zhvillimin e infrastrukturës 5
3.4 Konsideratat për kujdesin mjedisorë 6
3.4.1 Kontrolli mbi shfrytëzimin e ujit 6
3.4.2 Pagesa për shfrytëzimin e ujit 6
3.4.3 Menaxhimi i humbjeve të ujit 6
3.4.4 Përputhja me standardet mjedisore 7
3.4.5 Koncepti-ndotësi paguan 7
3.5 Mbulimi i kostos 8
3.5.1 Përkufizimi 8
3.5.2 Koha e duhur për arritjen e mbulimit të plotë të kostos 8
3.5.3 Pritjet e efiçiencës 8
3.5.4 Mbulimi i kostos kapitale të investimeve 8
3.6 Struktura e kapitalit, vlera dhe kthimi i kapitalit 9
3.6.1 Struktura e kapitalit 9
3.6.2 Baza Rregullatore e Aseteve 9
3.6.3 Kapitali i punës 9
3.6.4 Kthimi në kapital 10
3.6.5 Procesi i vënies së taksave 10
3.7 Rishikimet e mëdha tarifore dhe rishikimet e jashtëzakonshme tarifore 10

1. HYRJE

1.1 Dispozitat e përcaktimit të tarifave bazohen në Ligjin Nr. Nr. 05/L -042 për Rregullimin e Shërbimeve të Ujit i shpallur në Gazeten Zyrtare Nr. 4/2016 të 14. 01. 2016.

Kjo politikë i referohet Ligjit Nr. 05/L-042 për Rregullimin e Shërbimeve të Ujit (të cilës në vijim i referohemi vetëm si 'Ligj').

Politikat tarifore të lëshuara nga Autoriteti Rregullator për Shërbimet e Ujit (ARRU) paraqet interpretimin dhe elaborimin e obligimeve ligjore lidhur me tarifat e rregulluara për shërbimet e furnizimit me ujë dhe shërbimet e ujërave të ndotura.

Sipas paragrafti 1. neni 47 të Ligjit 05/L-042 ARRU (*Rregullat e lëshuara nga Rregullatori)* kërkohet që ARRU të nxjerrë rregulla për vendosjen dhe aprovimin e tarifave. Kjo politikë është bazë mbi të cilën vendosen rregullat e tilla të detajizuara.

Neni 20 i Ligjit 05/L-042 përshkruan obligimet e caktuara të vënies së tarifave duke përfshirë:

- kërkesen e ofruesit të shërbimeve për përcaktim të qdo tarife
- procesin e konsultimit
- pritjet e efiçiencës
- taksat e kyçjes që përmbushen nga konsumatorët
- mjaftueshmërinë e tarifës për përmbushjen e kostove operative, kapitale dhe kostove tjera
- harmonizimin e tarifave me aktet rregullatore te sektorit

Obligimet ligjore siç është paraparë në Ligjin ARRU, lejojnë një shkallë të diskrecionit rregullativ të bazuar në gjykimin profesional, kuptimin e entiteteve të rregulluara (dhe rrethanave specifike të tyre) dhe kriterin socio-ekonomik.

1.2 Objektivat

Interesat e palëve të ndryshme nuk përputhen domosdo; për shembull interesat e konsumatorit për tarifa të ulëta janë kontradiktore me interest e investitorëve në qëndrueshmërinë financiare të ofruesit të shërbimeve. Është detyrë e ARRU-së të sigurojë që tarifat të japin një balancim optimal në mes të këtyre interesave dhe vlerë më të mirë të mundshme duke përfshirë tarifat dhe kualitetin e përmirësuar të shërbimit për konsumatorët. Kjo politikë tarifore është përpiluar në atë mënyrë që të sigurojë balancimin më të mirë të mundshëm.

2. JURISDIKSIONI

2.1 Ofruesit e shërbimeve

Ky dokument i politikave është i bazuar në mjedisin aktual institucional ku Kompanitë Rajonale të Ujësjellësit në shtatë regjione janë ofruesit e vetëm të shërbimeve urbane të ujit dhe shërbimeve të ujërave të ndotura që funksionojnë mbi bazën e monopoleve lokale. Tarifat për shërbimet e ujit me shumicë që u ofrohen sektorëve të energjisë dhe atyre bujqësore nga NH 'Ibër Lepenci" nuk janë pjesë e kësaj politike. Politika e furnizimit të ujit me shumicë për KRU-të është një dokument i veçantë i cili rregullon këtë aktivitet biznisor.

Jurisdikcioni fizik i zonave të shërbimit të ofruesve të shërbimit nuk është statik dhe mund të kërkojë përshtatje për të marrë parasysh zonat e reja komunale të inkorporuara në zonat e furnizimit të ofruesve të shërbimit.

> ***Juridiksioni***
>
> *Kjo politikë tarifore zbatohet për aktivitetet e shtatë Kompanive Rajonale e Ujësjellësit (KRU). Nuk zbatohet për shërbimet e ujit me shumicë të ofruar nga NH 'Ibër Lepenci'.*
>
> *Kjo politikë tarifore pranon faktin se juridiksionet fizike të ofruesve të shërbimeve janë subjekt i ndryshimit të kohë pas kohshme dhe prandaj ndikimet duhet të akomodohen në procesin e përcaktimit të tarifave.*

3. OPCIONET KRYESORE TË POLITIKËS TARIFORE

3.1 Drejtësia shoqërore dhe strukturat e tarifave

3.1.1 Roli i ofruesve të shërbimeve lidhur me përgjegjësinë sociale

Ligji 05/L-042 pargrafi 3, potencon se tarifat duhet të përcaktohen në përputhje me rregullat e nxjerra nga Autoriteti bazuar ne nenin 47 të këtijio ligji, ndërsa pika e nenit nën-paragrafi 3.5 i ligjit L/05-042 përkufizon faktin se është përgjegjësi e Institucioneve Shtetërore të Republikës së Kosovës, jo e ofruesve të shërbimeve, për tu ndihmuar konsumatorëve me të ardhura të ulëta që t'i paguajnë faturat e tyre. Si pasojë e kësaj, ofruesit e shërbimeve duhet të lejohen që të operojnë në baza të plota komerciale.

> ***Përgjegjësia sociale***
>
> *Qeveria (lokale dhe qendore) është përgjegjëse për përmbushjen e nevojave të të varfërve duke përfshirë ndihmën për mbulimin e shpenzimeve të shërbimeve publike.*

3.1.2 Furnizimi me ujë dhe shërbimet për ujërat e ndotura – tarifa të ndara

Tarifat për furnizimin me ujë dhe shërbimet e ujërave të ndotura duhet të përcaktohen veçmas dhe nuk duhet të ketë ndër-subvencionim në mes të këtyre dy shërbimeve. Pra, shpenzimet dhe të ardhurat për këto dy shërbime duhet të regjistrohen veçmas, ashtu siç është përcaktuar në Udhëzimet e Kontabilitetit Rregullator për përcaktimin e tarifave dhe për qëllime të monitorimit rregullator.

> ***Furnizimi me ujë dhe shërbimet e ujërave të ndotura janë aktivitete të veçanta të biznesit.***
>
> *Tarifat për furnizim me ujë dhe për shërbimet e ujërave të ndotura do të përcaktohen në bazë të aktiviteteve të veçanta të biznesit dhe nuk do të ketë ndër-subvencionim në mes të këtyre dy aktiviteteve.*

3.1.3 Struktura e tarifave

Tarifat për furnizim me ujë përbëhen nga tarifa fikse, dhe tarifa volumetrike bazuar mbi konsumin e matur të furnizimit me ujë. Konsumatorët të cilët nuk kanë shërbime të ujërave të ndotura nuk duhet të ngarkohen për shërbimet në fjalë. Tarifat për shërbimet e ujërave të ndotura do të përcaktohen në bazë të vëllimit të shitur përveç kur një konsumator është i kyqur në rrjetin e ujërave të ndotura por jo edhe në rrjetin e furnizimit me ujë (ose ka një burim shtesë të vetin të furnizimit me ujë) e në të cilin rast do të aplikohet ngarkesa e bazuar në gjenerimin e vlerësuar apo të matur të ujërave të ndotura. Në të ardhmen, tarifat

për ujërat e ndotura mund të përfshijnë dispozita për cilësinë e efluentit të gjeneruar përmes formulës Mogden ose ekuivalentit të saj.

> ***Struktura tarifore të furnizimit me ujë dhe shërbimeve të ujërave të ndotura***
>
> *Tarifat për furnizim me ujë dhe shërbimet e ujërave të ndotura do të përcaktohen në bazë të volumit të shitur të ujit përpos nëse shfrytëzuesi i shërbimeve të ujërave të ndotura furnizohet vetë me ujë, e në të cilin rast do të aplikohen ngarkesa bazuar në gjenerimin e vlerësuar të ujërave të ndotura. Konsumatorët të cilët nuk pranojnë shërbime të ujërave të ndotura nuk duhet të ngarkohen për shërbimet në fjalë.*

3.1.4 Tarifat unifrome

Edhe pse kostot e shërbimeve përbrenda zonës së shërbimit të një ofruesi të shërbimeve ka të ngjarë të ndryshojnë sipas sistemit dhe qytetit, nuk është praktike (pa sistemet e ndërlikuara të kontabilitetit) të përcaktohen tarifa të veçanta për secilën zonë. Si pasojë e kësaj, tarifat duhet të jenë uniforme në të gjithë zonën e mbuluar me shërbime nga ofruesi i shërbimit. Nëse megjithatë, adoptohet një zonë e re ose një komunë e re nga ofruesi i shërbimit që ka një tarifë aktuale më të ulët se tarifa aktuale e ofruesit të shërbimit, rregullimi i tarifës së ofruesit të shërbimit mund të ketë nevojë të shpërndahet gjatë disa viteve e kjo për të shmangur çmimet befasuese.

> ***Tarifat uniforme***
>
> *Tarifat duhet të jenë uniforme në të gjithë zonën e shërbimit të ofruesve të shërbimit përpos në rastet kur zona të reja të shërbimit janë adoptuar nga ofruesi i shërbimit dhe tarifat duhet të ngriten për t'i unisuar tarifat aktuale të ofruesit të shërbimit e në të cilin rast do të ishte e përshtatshme një rritje progresive (jo më shumë se gjatë tre viteve).*

3.1.5 Grupet e konsumatorëve

Shpenzimet sipas njësive mund të dallojnë tek grupet e ndryshme të konsumatorëve, p.sh. shpenzimet për njësi të furnizimit për numrin e madh të konsumatorëve industrial mund të jenë dukshëm më të ulëta se sa të konsumatorëve shtëpiak. Në anën tjetër, konsumatorët shtëpiak mund të kenë pengesa të përballueshmërisë me të cilat nuk janë sprovuar konsumatorët jo-shtëpiak. Kjo politikë tarifore pranon se në afat të shkurtë pengesat e përballueshmërisë mund të kenë përparësi mbi efiçiencën ekonomike. Qasja e tanishme është imponimi i tarifave më të larta për konsumatorët jo-shtëpiak sesa për konsumatorët shtëpiak. Ky ndër-subvencionim duhet të përfundojë me kalimin e kohës dhe duhet të pasqyrohet një reduktim gradual i shkallës së ndër-subvencionimit në shqyrtimin e tarifave shumë-vjeçare. Megjithatë, ky reduktim, në instancën e parë do të zbatohet vetëm për shërbimet e furnizimit me ujë dhe jo për ujërat e ndotura (shih konceptin ndotësi paguan)

> ***Grupet e Konsumatorëve***
>
> *Në afat të shkurtër, tarifat për shërbimet e furnizimit me ujë duhet të caktohen në bazë të asaj që konsumatorët jo-shtëpiak do të paguajnë tarifë më të lartë se konsumatorët shtëpiak. Ky ndër-subvencionim duhet të përfundojë me kalimin e kohës dhe duhet të pasqyrohet një reduktim gradual në procesin e shqyrtimit të tarifave shumë-vjeçare. Megjithatë, kjo qasje nuk aplikohet për shërbimet e ujërave të ndotura.*

3.1.6 Bllok-tarifat dhe tarifat bazike

Edhe pse ka argumentime sociale lidhur me tarifën bazike, d.m.th. tarifa e ulur për vëllimin e ujit që është e nevojshëm për nevoja bazike, ekzistojnë edhe shumë pengesa ekonomike dhe praktike të strukturave të tarifave sidomos sa i përket jo prakticitetit të aplikimit të sistemit të tillë në apartamente që kanë kyçje individuale. Kështu që koncepti i bllok-tarifave dhe tarifave bazike nuk përkrahet nga ARRU dhe struktura aktuale e tarifave volumetrike uniforme duhet të mbetet si është tani për tani.

> ***Bllok - tarifat dhe tarifat bazike***
>
> *Struktura e tarifave duhet të jetë uniforme sipas sistemit aktual.*

3.1.7 Tarifa mujore fikse

Struktura aktuale tarifore lejon për një kombinim të tarifave fikse dhe volumetrike. ARRU beson se ky sistem duhet të mbetet. Duke pasur parasysh se ndër-subvencionimi për tarifat volumetrike do të reduktohet me kalimin e kohës, ndër-subvencionimi për elementin e tarifave fikse poashtu duhet të reduktohet në përputhje me rrethanat.

> ***Tarifa mujore fikse***
>
> *Ofruesit e shërbimeve duhet të kenë të drejtën e imponimit të tarifës fikse mujore por vlera duhet të kufizohet në jo më shumë se shpenzimet e aktiviteteve të shërbimit të konsumatorëve, p.sh. leximi i ujëmatësit, zëvendësimi i ujëmatësit dhe faturimi. Shuma e të ardhurave nga kjo tarifë zbritet nga kostot e përgjithshme operative në modelin softuerik për të mos u dyfishuar shuma e tillë. Çdo ndër-subvencionim në tarifat fikse nga konsumatorët jo-shtëpiak te ata shtëpiak duhet të reduktohet në përputhje me rrethanat.*

3.1.8 Tarifa mujore fikse për konsumatorët që kanë qasje vetëm në shërbimin e ujërave të ndotura

Tarifa fikse në përgjithësi zbatohet për shërbimin e furnizimit me ujë, përveç kur konsumatori e ka burimin e vet të furnizimit me ujë por është duke përdorur shërbimin e ujërave të ndotura, e ku tarifa fikse duhet të aplikohet edhe nëse konsumatori nuk ka blerë ujë nga ofruesi i shërbimit.

> ***Tarifa mujore fikse***
>
> *Konsumatorët që shërbehen vetëm me shërbimin e ujërave të ndotura do të jenë subjekt i tarifave mujore fikse.*

3.2 Nivelet e shërbimit

Dihet që niveli i shërbimeve në shumë zona është nën nivelet e pranueshme minimale (standardet BE ose të ngjajshme). Është e diskutueshme çështja që

konsumatorët të cilët pranojnë nivel të ulët të shërbimeve duhet të paguajnë tarifë më të ulët sipas njësisë sesa ata të cilët pranojnë nivel të lartë të shërbimeve. Sidoqoftë, nuk është praktikë e mirë që tarifat të vendosen mbi këtë bazë dhe mekanizmat kompensuese alternative do të zbatoheshin më mirë.

> ***Nivelet e Shërbimit***
>
> *Tarifat nuk duhet të ndryshojnë sipas nivelit të shërbimit. Sidoqoftë, ARRU duhet të përdorë fuqitë e tij rregullatore për të përmbushur standardet minimale të kualitetit dhe të shërbimeve.*

3.3 Zgjerimi i zonës së shërbimeve

3.3.1 Taksat e kyçjes

Struktura e tanishme tarifore për taksat e kyçjes lejon mbulimin e shpenzimit të bërë për kyçjen nga lidhja kryesore deri te konsumatori. Pozicioni i ARRU është që taksa e tillë duhet të mbetet.

Taksa është e pagueshme vetëm në lidhje me një konsumatorë individual dhe jo për një grup të konsumatorëve, përveq nëse është e rregulluar me kontrata të veçanta kjo çështje.

> ***Taksat e kyçjes***
>
> *Taksat e kyçjes janë të zbatueshme vetëm për konsumatorin e fundit dhe jo për ata ndërmjetës (konsumatorët e shumtë).*

3.3.2 Taksat për zhvillimin e infrastrukturës

Zgjerimi i shërbimeve (ujë dhe ujëra të ndotura) paraqet kërkesa shtesë të infrastrukturës për ofruesit e shërbimeve, p.sh. zgjerimi i rrjetit, pajisjet e pompimit etj. Një pjesë e madhe e kërkesës për zgjerimin e shërbimit të furnizimit me ujë shtesë i atribuohet blloqeve të reja të apartamenteve dhe kërkesave tregtare/industriale. Në rastin e blloqeve të banimit ato janë të financuara nga ndërtuesit në vend se prej pronarëve individual. Prandaj është e ditur se imponimi i taksave për zhvillim infrastrukturor ndaj kompanive të ndërtimit dhe ndërmarrjeve të reja tregtare/industriale është e drejtë dhe e arsyeshme. Megjithatë është e ditur se në terma afat-shurtër mekanizmat institucional nuk janë ende në vend sa i përket imponimit të taksave për zhvillim infrastrukturor dhe se rishikimi i ardhshëm i tarifave (2018-2020) nuk do të përfshijë dispozitat për taksat e zhvillimit infrastrukturor dhe si i tillë zgjerimi infrastrukturor duhet të përfshihet në tarifat për furnizim me ujë dhe shërbimet për ujëra të ndotura.

Taksat për zhvillimin e infrastrukturës
Ofruesit e shërbimeve duhet të imponojnë tarifat për zhvillimin e infrastrukturës në ndërtimet e reja për të mbuluar shpenzimet e zgjerimit të shërbimeve me qëllim që t'i përmbush kërkesat e rritura të ujit. Vlera e taksës duhet të jetë e barabartë me shpenzimet margjinale afatgjata të investimeve të nevojshme kapitale të llogaritura në bazë të numrit të banesave ose në rast që lidhen me ato komerciale/industriale, shumës së përcaktuar në bazë të kërkesës së pritshme.
Në periudhë afat-shkurtër, dhe përderisa të jetë themeluar korniza institucionale e nevojshme për këto taksa, nuk duhet të ketë taksë të zhvillimit infrastrukturor dhe zgjerimi infrastrukturor duhet të përfshihet në tarifat e furnizimit me ujë dhe shërbime të ujërave të ndotura.

3.4 Konsideratat për kujdesin mjedisorë

3.4.1 Kontrolli mbi shfrytëzimin e ujit

Nuk është as praktike dhe as e përshtatshme që në afat të shkurtër kohor të imponohen strukturat tarifore të menaxhimit të kërkesës (tarifat për konsumin e lartë të vendosura në nivelin e lartë për të penguar konsumin e tepruar). Në të ardhmën, ARRU mund të lejojë strukturat tarifore të menaxhimit të kërkesës bazuar në evidencat shkencore të kufizimeve të burimeve të ujit. Zbatimi i strukturave e tilla duhet të jetë i tillë që ofruesit e shërbimeve nuk duhet të përfitojnë prej profitit të tyre.

Strukturat e tarifave të menaxhimit të kërkesës
Tarifat e menaxhimit të kërkesës nuk duhet përdorur në një afat të shkurtër, edhe pse ato mund të miratohen në një afat më të gjatë si subjekt për përfitime ekonomike bazuar mbi provat shkencore.

3.4.2 Pagesa për shfrytëzimin e ujit

Aktualisht, ofruesit e shërbimeve paguajnë për shfrytëzimin e ujit të papërpunuar. ARRU e përkrah imponimin e pagesave të tilla duke pasur parasysh përmbushjen e kostos ekonomike të ujit dhe stimulimin e reduktimt të humbjeve të ujit.

Pagesa për shfrytëzimin e ujit të papërpunuar
Imponimi i pagesave për shfrytëzimin e ujit të papërpunuar përkrahet nga ARRU.

3.4.3 Menaxhimi i humbjeve të ujit

Pavarësisht nga komplikimet e vlerësimeve të shpenzimeve dhe përfitimeve të kontrollit të humbjeve të ujit, ARRU përkrah konceptin e zvogëlimit të humbjeve deri në nivelin e tij ekonomik, d.m.th. ku shpenzimet e reduktimit të mëtejshëm të humbjeve të ujit i tejkalojnë përfitimet. Sidoqoftë, në afat të shkurtër, është e njohur që nivelet e humbjeve të ujit, duke u bazuar në gjykimin shkencor dhe në krahasim me industritë efektive të furnizimit me ujë kudo në botë, janë të mira në tejkalimin e niveleve të tyre ekonomike dhe që reduktimet duhet të jenë të arritshme dhe ekonomikisht të suksesshme.

Menaxhimi i humbjeve të ujit

Në periudhë afatshkurtër, ARRU duhet të vendos caqe për nivelet e shërbimeve dhe ujin e pa-faturuar edhe pse në afat të mesëm dhe afatgjatë, caqet duhet të jenë "niveli ekonomik i humbjeve të ujit". ARRU duhet të monitorojë aktivitetet kontrolluese të humbjeve për të siguruar që humbjet të mbahen në nivelin ekonomik dhe të mirren parasysh në strukturën e tarifave. Metodologjia e përcaktimit të tarifave duhet në mënyrë të kujdesshme të konsiderojë bilancin në mes të shpenzimeve të krijimit të burimeve të reja të ujit dhe shpenzimeve të kontrollit të humbjeve.

3.4.4 Përputhja me standardet mjedisore

Nuk është praktikë të kërkohet nga ofruesit e shërbimeve të jenë në përputhje të plotë me standardet të BE dhe të Kosovës mbi mbrojtjen e mjedisit. Qasja në faza në arritjen e përputhshmërisë me standardet është konsideruar më e përshtatshme. Koha për përputhjen me standardet dhe çfarëdo standarde të përkohshme nuk përcaktohet nga ARRU por është përgjegjësi e qeverisë.

Pajtueshmëria me standardet mjedisore

Përshtatja me obligimet mjedisit të bëhet në pajtueshmëri me afatin kohor të përcaktuar nga qeveria gjatë së cilës kohë ofruesit e shërbimeve mund të ndërmarrin investime të nevojshme dhe kostot të përfshihen në tarifa në mënyrë graduale gjatë investimeve të tilla.

3.4.5 Koncepti-ndotësi paguan

Politikat tarifore mbështesin konceptin ndotësi paguan dhe aplikon tarifa më të larta për konsumatorët jo-shtëpiak që konsiderohet se gjenerojnë efluentë që janë më ndotës se ujërat e ndotura të amvisërive, p.sh. nivele më të larta të derdhjeve të materieve të ngurta dhe shpenzimeve biokimike 5 ditore të oksiogjenit ($SHBO_5$). Në bazë të asaj që konsumatorët jo-shtëpiak kanë më shumë gjasa për të gjeneruar efluent ndotës, ka një arsye për të ngarkuar ata me një tarifë më të lartë se konsumatorët shtëpiak. Pasi të jenë zhvilluar objektet e trajtimit dhe të jenë përcaktuar saktë kostot e trajtimit, kjo shtesë mund të vlerësohet në mënyrën e duhur. Prandaj dallimi në mes të tarifave për ujëra të ndotura për konsumatorët jo-shtëpiak dhe ata shtëpiak nuk duhet të konsiderohet si një ndër-subvencionim dhe duhet të mbetet si i tillë.

Në periudhë afatgjate politika tarifore duhet të ndryshohet në një qasje më të sofistikuar përmes aplikimit të formulës Mogden (ku ngarkesat për ujëra të ndotura janë të bazuara në kombinimin e cilësisë së ujërave të ndotura dhe volumit të gjeneruar të ujërave të ndotura) e më ketë promovohet trajtimi në vend nga gjeneruesit e efluentit.

Koncepti ndotësi paguan

Bazuar në arsyetimin se efluentët nga konsumatorët jo-shtëpiak në përgjithësi janë më ndotëse sesa efluentët e ndotura të konsumatorëve shtëpiak, tarifat për ujërat e ndotura për konsumatorët jo-shtëpiak do të caktohen në një nivel më të lartë se sa për konsumatorët shtëpiak. Në plan afat-gjatë tarifat e ujërave të ndotura për konsumatorët jo-shtëpiak mund të përcaktohen në bazë të formulës Mogden.

3.5 Mbulimi i kostos

3.5.1 Përkufizimi

Mbulimi i kostos definohet në mënyra dhe forma të ndryshme. ARRU konsideron që mbulimi i kostos duhet të jetë i mjaftueshëm për ofruesit e shërbimeve për t'i financuar aktivitetet e tyre dhe të fitojnë kthimin në kapital që kanë investuar. Metodologjia e detajuar do t'i vendos mekanizmat për përcaktimin e tarifave të cilët mund të arrijnë këtë qëllim përmes rishikimit për përshtatje të udhëzuesit të tanishëm të kontabilitetit rregullator. Kjo përfshinë adoptimin e konceptit të kthimit në Bazën Rregullatore të Aseteve (BRrA).

Përkufizimi i mbulimit të kostos

Mbulimi i kostos definohet si nivel i të hyrave të mjaftueshme për të financuar aktivitetet e tyre, plus kthimin e arsyeshëm në kapital që është investuar por ende ofrohen shërbime në pajtim me kërkesat e tyre ligjore dhe rregullative.

3.5.2 Koha e duhur për arritjen e mbulimit të plotë të kostos

Me përcaktimin fillestar të BRrA mund të bëhet kthimi në kapital i asaj pjese duke e ngritur BRrA me investimet e reja poashtu do të ndodh edhe kthimi i asaj pjese të kapitalit të investuar.

Afati kohor për arritjen e mbulimit të kostos

Mbulimi i kostos duhet të arrihet menjëherë në mënyrë efektive, duke qenë i mjaftueshëm për financimin e aktiviteteve të ofruesve të shërbimeve, por kthimi në kapital duhet të rritet vazhdimisht me ndërmarrjen e investimeve të reja në sektor.

3.5.3 Pritjet e efiçiencës

Tarifat duhet të reflektojnë pritjet reale të efiçiencës, por megjithatë sfiduese, të ofruesve të shërbimeve posaçërisht performancën e përmirësuar të arkëtimit dhe reduktimit të Ujit të Pa Faturuar (UPF). Pritjet do të përcaktohen në Planet e Biznesit të ofruesve të shërbimit në mbështetje të aplikimit tarifor dhe duhet të jenë subjekt i shqyrtimit të ARRU-së.

Pritjet e përmirësimi të efiçiencës

Ofruesit e shërbimeve do të paraqesin në Planet e Biznesit të tyre bashkë me detajet e aplikimit tarifor tre vjeqar të dhënat e tyre të propozuara për pritjet e përmirësimit të eficiencës. Këto plane do t'i nënshtrohen shqyrtimit dhe aprovimit të ARU-së. Monitorimi i rregullt i performancës kundrejt pritjeve mbi eficiencën të përcaktuara në këto plane do të përbëjnë aspektin kryesor të aktiviteteve monitoruese të ARRU-së.

3.5.4 Mbulimi i kostos kapitale të investimeve

Qasja rregullatore për mbulimin e investimeve kapitale përshinë disa metodologji të cilat janë përshkruar në detaje në Udhëzimet e Kontabilitetit Rregullatorë (UKRR):

- Amortizimi nuk duhet të aplikohet në grantet e financuara apo asetet e dhuruara;
- Investimet e reja për përmirësimin e shërbimeve duhet të përfshihen në vlerën kapitale rregullatore por amortizimi duhet të ngarkohet vetëm për

asetet jo-infrastrukturore (mbitokësore) përderisa nuk duhet të ngarkohet amortizimi për asetet nëntokësore dhe vlerat e tyre duhet të jenë afatgjate;

- Mirëmbajtja kapitale (riparimi dhe zëvendësimi) e infrastrukturës duhet të konsiderohet si shpenzim me të cilat ngarkohen tarifat bazuar në planet infrastrukturore të menaxhimit të aseteve;
- Aty ku amortizimi është i ngarkuar (astetet jo-infrastrukturore) do të llogaritet në bazë të kostos aktuale, e cila për thjeshtësi do të bazohet në koston historike të përshtatur përmes një formule të thjeshtë të indeksimit të inflacionit të shitjes me pakicë.

Mbulimi i kostove kapitale të investimeve

Investimet kapitale të bëra nga ofruesit e shërbimeve duhet t'u lejohet kthimi në kapital, sipas Udhëzimeve të Kontabilitetit Rregullator, ku mirëmbajtja e kapitalit të infrastrukturës konsiderohet si shpenzim ndërsa shpenzimet e amortizimit aplikohen në asetet joinfrastrukturore. Amortizimi në rastet kur merret në konsideratë, duhet të aplikohet vetëm në ato asete të financuara nga ofruesit e shërbimeve.

3.6 Struktura e kapitalit, vlera dhe kthimi i kapitalit

3.6.1 Struktura e kapitalit

Teoria ekonomike konvencionale tregon se struktura e kapitalit nuk ka kurfarë ndikimi në performancën e biznesit dhe si e tillë është çështje e menaxhimit të ofruesit të shërbimeve dhe jo çështje rregullatore. Si rezultat i kësaj kthimi në kapital duhet të bazohet në kthimin në BRrA.

Struktura e kapitalit

Struktura e kapitalit (kombinim i ekuitetit dhe borxhit) të ofruesve të shërbimeve nuk duhet të ketë asnjë ndikim në përcaktimin e tarifave, e kjo në mënyrë që kthimi në kapital do të jetë kthimi në BRrA, pavarësisht se si janë financuar asetet (me përjashtim të granteve dhe aseteve të dhuruara të cilat nuk janë të përfshira në BRrA).

3.6.2 Baza Rregullatore e Aseteve

Baza Rregullatore e Aseteve (BRrA) është e definuar si vlerë e aseteve mbi të cilat lejohet një kthim në kapital. BRA do të përcaktohet si vlerë fillestare e përcaktuar në rishikimin tarifor 2009-2011 plus të gjitha investimet e mëvonshme pa amortizim, të përshtatura në vlerën aktuale të kostos në përputhje me parimet aktuale të kontabilitetit mbi koston.

Baza Rregullator e Aseteve (BRrA)

BRrA është e definuar si vlerë fillestare plus të gjitha investimet e reja neto (pas amortizimit) të përshtatura në vlerat aktuale të kostos.

3.6.3 Kapitali i punës

Kërkesat e kapitalit të punës të ofruesve të shërbimeve duhet të konsiderohen se janë të përfshira në BRrA fillestare. ARRU konsideron që menaxhimi i kapitalit të punës është më tepër çështje menaxheriale se një çështje rregullatore. Rrjedhimisht, çdo ndryshim në kapitalin e punës nuk do të rezultojë në rregullimet e BRrA.

Kapitali i punës
Kapitali i punës i ofruesve të shërbimit është i përfshirë në bazen fillestare të BRrA. Ndryshimet në kapitalin e punës nuk do të rezultojnë në rregullimet e BRrA.

3.6.4 *Kthimi në kapital*

Ofruesit e shërbimeve duhet të kenë të drejtën për një kthimin të arsyeshëm në BRrA. Norma e kthimit duhet të përcaktohet në bazë të kthimit me rrezikun e caktuar përmes aplikimit të Modelit Tarifor të Aseteve Kapitale (MTAK) ose ngjashëm. Në mungesë të të dhënave të duhura të tregut, ARRU mund të përdorë të dhëna zëvendësuese, p.sh. kostoja e kapitalit në tregun financiar të Kosovës e rregulluar për të reflektuar kategorinë e rrezikut të industrisë së ujit, ose kostot kapitale të tregjeve të tjera financiarë të cilat aplikohen në vendet e BE-së, ose ato të vendeve të tjera.

Kthimi në kapital
ARRU duhet të përcaktojë kthimin e duhur në Bazën Rregullatore të Aseteve të ofruesve të shërbimit bazuar në kushtet e tregut financiar në Kosovë, ose eventalisht të tregjeve të tjera fianciare.

3.6.5 *Procesi i vënies së taksave*

Kthimi në kapital duhet të përcaktohet në bazën ‘para-tatimore’. Tatimi në profit do të konsiderohet që të jetë i përfshirë në kthimin në kapital. Tatimet e tjera të pa-kompensueshme, p.sh. TVSH në faturat e papaguara, duhet të përfshihen si një kosto në kërkesat për të hyra dhe të përfshihet në tarifë.

Procesi i vënies së taksave
Kthimi në kapital duhet të përcaktohet në bazë të parimit të bazës së ‘para-tatimit’. Tatimet tjera të pakompensueshme duhet të përfshihen në tarifa.

3.7 Rishikimet e mëdha tarifore dhe rishikimet e jashtëzakonshme tarifore

Në përputhje me Ligjin 05/L-042, paragrafi 4, ARRU duhet të rishqyrtojë tarifat çdo vit ose ‘në çdo kohë tjetër kur kjo çështje është e rregulluar në marrëveshje më Ofruesin e Shërbimit…ku specifikohet kjo qështje’. ARRU duhet të përcaktojë tarifa tre-vjeçare me rishqyrtimin vjetor intervenues të përcaktuara me rregullore dhe i kufizuar për rregullimet e inflacionit dhe ngjarje tjera të jashtë-zakonshme.

Procesi shumë-vjeçarë (tre-vjeçarë) që ka filluar më rishikimin 2009-2011 duhet të vazhdojë mbi këtë bazë.

Rishikimiet e mëdha tarifore
Rishikimet tarifore duhet të ndërmerren çdo tre vjet me rregullime të përkohshme të lejuara vetëm për normën e inflacionit, përpos nëse rrethanat ndërrojnë aq shumë sa kërkohet një rishikim i jashtzakonshëm. Rrethanat e mjaftueshme për të shkaktuar një rishikim të përkoshëm duhet të përcaktohen në një shënim të veçantë udhëzues nga ARRU.